

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ
Інститут економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. директора ІЕМ

Сергій ПОБІГУН

«02» 09 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

СТРАХОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

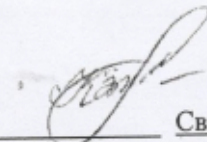
(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень	<u>другий (магістерський) рівень</u> (рівень вищої освіти)
галузь знань	<u>07 Управління та адміністрування</u> (шифр і назва)
спеціальність	<u>072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок</u> (шифр і назва)
освітньо-професійна програма	<u>Фінансовий менеджмент у сфері бізнесу</u> (назва)
статус дисципліни	<u>обов'язкова</u> обов'язкова / вибіркова
мова викладання	<u>українська</u>

Івано-Франківськ-2024

Розробник(и):

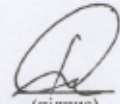
Доцент кафедри фінансів,
обліку та оподаткування, к.е.н., доц.
(посада, назва кафедри, науковий ступінь, вчене звання)
svitlana.korol@nung.edu.ua

(підпис) Світлана КОРОЛЬ
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено на засіданні кафедри фінансів, обліку та оподаткування
(назва кафедри)

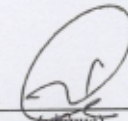
/ Протокол від «29» серпня 2024 року №1.
В. о. завідувача кафедри фінансів, обліку та оподаткування
(назва кафедри)

(підпис) Лілія МАРИНЧАК
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

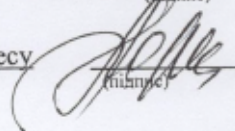
Узгоджено:

В. о. завідувача випускової
кафедри фінансів, обліку та оподаткування
(назва кафедри)

(підпис) Лілія МАРИНЧАК
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Гарант ОП Фінансовий менеджмент у сфері бізнесу
(назва програми)

(підпис) Ліліана ГОРАЛЬ
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1 ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Мета і завдання дисципліни	Мета вивчення дисципліни – формування у студентів знань з підготовки та реалізації управлінських рішень, що забезпечують раціональне формування і використання потенціалу страхових компаній і гармонізацію фінансових інтересів споживачів страхових послуг, власників і персоналу страхових компаній, посередників та держави. Основними завданнями дисципліни є: засвоєння теоретичних знань з основних елементів страхового менеджменту; вміння проводити оцінку фінансової надійності та ефективності діяльності страховика.
Посилання на розміщення дисципліни на навчальній платформі	Навчально-методичне забезпечення розміщено на сторінці кафедри фінансів, обліку та оподаткування за покликанням: https://nung.edu.ua/department/kafedra-finansiv-obliku-ta-opodatкування/5-opp-072-finansovyy-menedzhment-u-sferi Дистанційний курс на навчальній платформі MOODLE: https://dn.nung.edu.ua/course/view.php?id=654
Попередні вимоги для вивчення дисципліни / пререквізити	відсутні
Постреквізити	«Страхування», «Страхові послуги»
Результати навчання	ПР04. Відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи та страхування; ПР06. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень усно і письмово, брати участь у фахових дискусіях; ПР09. Застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування; ПР10. Здійснювати діагностику і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання; ПР12. Обґрунтувати вибір варіантів управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування та оцінювати їх ефективність з урахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів;
Компетентності	інтегральна: здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у професійній діяльності або у процесі навчання у сфері фінансів, банківської справи та страхування, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог; загальні: ЗК3. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні; ЗК4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; ЗК5. Здатність приймати обґрунтовані рішення; ЗК6. Навички міжособистісної взаємодії; ЗК7. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети; спеціальні:

	СК2. Здатність використовувати теоретичний та методичний інструментарій для діагностики і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання; СК3. Здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування; СК4. Здатність оцінювати дієвість наукового, аналітичного і методичного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування; СК7. Здатність до пошуку, використання та інтерпретації інформації, необхідної для вирішення професійних і наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи та страхування; СК8. Здатність застосовувати інноваційні підходи в сфері фінансів, банківської справи та страхування.
Підсумковий контроль, форма	іспит
Перелік соціальних, «м'яких» навичок (soft skills)	навчальна дисципліна формує комунікаційні навички, навички логічного мислення, креативного мислення, уміння формувати власну думку та приймати рішення, презентаційні навички.

2 ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1) щодо відвідування занять і поведінки на них

Згідно «Положення про організацію освітнього процесу в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу» (від 31.03.2022 р., наказ № 68) (https://docs.google.com/document/u/1/d/e/2PACX-1vQfAsqo4SgfOAC4CORnktD6cV8e_Drg1hQjAOslC9I_XLrMvCZw4gmGVYKAUTinjeSYCpze5Rc0P4ad/pub) відвідування здобувачами вищої освіти всіх аудиторних занять з пропонованої дисципліни за чинним протягом семестру розкладом є обов'язковим. Спізнення на зазначені заняття – не допускаються.

Здобувачі вищої освіти протягом аудиторного заняття: активно працюють над виконанням необхідного обсягу навчальної роботи; поведуть себе дисципліновано та сприяють підтримці належного санітарного стану в навчальних приміщеннях. Усі види робіт потрібно виконувати вчасно, для підтримання інтенсивного темпу курсу та ефективного засвоєння матеріалу. Пропущені лекційні заняття передбачають виконання додаткових видів робіт: підготовка презентації чи написання есе. Пропущені практичні заняття передбачають усну відповідь та тестовий контроль.

При відвідуванні занять в режимі відеоконференцій необхідно працювати із ввімкненими відеокамерами, приєднуватися до заняття з корпоративних акаунтів, найменування якого повинно містити прізвище та ім'я здобувача освіти.

2) щодо дотримання принципів академічної доброчесності

Здобувачі вищої освіти під час навчання в університеті зобов'язані неухильно виконувати «Положення про академічні доброчесність працівників та здобувачів вищої освіти Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу» (від 13.12.2019 р., наказ № 327 зі змінами внесеними згідно з наказом ректора від 05 квітня 2022 року № 73) (https://docs.google.com/document/u/1/d/e/2PACX-1vQdKO2-AhMnnm0rW-jiwpNiRWKdicYQcz3Gk2uPBXV1BwgCbHr0Kr_1NeQu_E-SDHQyIliqMZOPHZp1g/pub).

Не допускається порушення академічної доброчесності, зокрема неприпустимими є елементи плагіату в презентаціях та доповідях, списування під час виконання контрольних завдань (у т. ч. із використанням мобільних пристроїв), фальсифікації та фабрикації в

письмових роботах. Студенти повинні проявляти самостійність у виконанні поставлених завдань, коректності посилань на інформаційні джерела.

У випадку відхилення від дотримання принципів академічної доброчесності – реагування відбуватиметься відповідно до «Положення про академічні доброчесність працівників та здобувачів вищої освіти Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу»).

3) щодо оцінювання

Форма зарахування навчальної дисципліни відповідає вимогам навчального плану і враховує специфіку дисципліни, у тому числі поставлені цілі та результати навчання. Студентів інформується на першому занятті з даної дисципліни про правила зарахування навчальної дисципліни, у тому числі – форми та критерії оцінювання. Поточний контроль успішності студентів проводиться викладачем безпосередньо під час її вивчення на поточних заняттях згідно розкладу та відповідно до робочої програми. У процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота студента щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи та ін.

Оцінювання здобувачі вищої школи здійснюється згідно з Положення «Про систему поточного та підсумкового контролю, оцінювання знань та визначення рейтингу студентів» від 28.10.2009 року

(https://drive.google.com/file/d/1YeqiMjmBj-fKhWaiYutYc66_0T3uPzA/view).

До всіх студентів застосовуються єдині принципи, вимоги та критерії оцінювання. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: лекції – 20% семестрової оцінки, практичні роботи – 60% семестрової оцінки, індивідуальна робота (підготовка та представлення презентації та доповіді) – 20%.

Оцінювання знань студентів проводиться за результатами тематичних контролів та підсумкових контролів. За умови виконання всіх видів робіт, складання усного контролю засвоєння змістових модулів та підтвердження опанування на мінімальному рівні результатів навчання (за семестр отримано не менше 35 балів за шкалою ЄКТС) здобувач вищої освіти допускається до семестрового контролю з дисципліни. Форма семестрового контролю – іспит – виставляється в день проведення іспиту на підставі результатів поточного контролю протягом семестру та іспитової оцінки. Присутність здобувача під час виставлення викладачем іспиту з дисципліни обов'язкова.

Пропуски занять без поважної причини відпрацьовуються студентом згідно розкладу консультацій, що подано на сайті кафедри (<https://nung.edu.ua/departament/institut-ekonomiki-ta-menedzhmentu/kafedra-finansiv>). При оцінюванні надається перевага стандартизованим методам: тестуванню, структурованій письмовій роботі чи усному контролю. За змістом оцінюється рівень сформованості умінь та навичок, що визначені в освітній програмі підготовки магістра спеціальності 072 - Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок та відображені у даній програмі.

У разі застосування дистанційної технології навчання поточний та семестровий контролі здійснюються згідно «Положення щодо організації поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів вищої освіти із застосуванням дистанційних технологій» від 22.10.2022р. наказ №262

(https://docs.google.com/document/u/1/d/e/2PACX-1vTA8xDAhVyCMLSvHWaS9lc6EBR8mO-hwz_DIjw6iRER_tVGd6nRCPQwVx7_jmBFQ/pub).

4) щодо кінцевих термінів (дедлайнів) та перескладання

Студент повинен протягом навчального семестру вчасно (до наступного заняття) виконувати всі завдання даної робочої програми. Умови допуску до перескладання модульного та підсумкового контролів, графік і форми перескладання регламентовані Положення про організацію освітнього процесу в ІФНТУНГ, зазначеному в пункті 1) цього розділу.

5) щодо визнання результатів навчання у неформальній освіті (у випадку наявності такої можливості)

Робочою програмою не передбачено визнання результатів навчання у неформальній освіті.

Уніфікована інформація

6) щодо оскарження результатів контрольних заходів

Здобувачі вищої освіти мають право на оскарження оцінки з дисципліни отриманої під час контрольних заходів. Апеляція здійснюється відповідно до Положення про звернення здобувачів вищої освіти з питань, пов'язаних з освітнім процесом, затвердженого наказом ректора університету № 43 від 24.02.2020 року. Ознайомитись з документом можна за покликанням <https://griml.com/L3VUV>.

7) щодо конфліктних ситуацій

Спілкування учасників освітнього процесу (викладачі, здобувачі) відбувається на засадах партнерських стосунків, взаємопідтримки, взаємоповаги, толерантності та поваги до особистості кожного, спрямованості на здобуття істинного знання. Вирішення конфліктних ситуацій здійснюється відповідно до Положення про вирішення конфліктних ситуацій в ІФНТУНГ, затвердженого наказом ректора університету № 44 від 24.02.2020 року. Ознайомитись з документом можна за покликанням <https://griml.com/i42PI>.

8) щодо опитування здобувачів

Після завершення курсу здобувачу надається можливість пройти опитування стосовно якості викладання дисципліни за покликанням <https://nung.edu.ua/departament/yakist-osviti/04-anketuvannya>

9) щодо політики використання інструментів генеративного штучного інтелекту в навчальному процесі

Всі учасники освітнього процесу повинні дотримуватися базових принципів використання інструментів генеративного штучного інтелекту відповідно до Положення про загальні політики використання інструментів генеративного штучного інтелекту в навчальному процесі ІФНТУНГ, затвердженого наказом ректора університету від 15.03.2024 року No 82. Ознайомитись з документом можна за покликанням <https://salo.li/1E36Aae>

3 ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1 Обсяг навчальної дисципліни

Ресурс годин на вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» згідно з чинним РНП, розподіл по семестрах і видах навчальної роботи для різних форм навчання характеризує таблиця 1.

Таблиця 1 – Розподіл годин, виділених на вивчення дисципліни

Найменування показників	Усього	Розподіл по семестрах	
		Семестр 1	Семестр _____
Кількість кредитів ECTS	4	4	
Загальний обсяг часу, год.	120	120	
Аудиторні заняття, год., у т.ч.:	30	30	
– лекційні заняття	18	18	
– практичні/семінарські заняття	12	12	
– лабораторні заняття	-	-	
Самостійна робота, год	90	90	
Форма семестрового контролю (іспит, залік, захист КР, захист КП)	іспит	іспит	

3.2. Лекційні заняття

Тематичний план лекційних занять дисципліни характеризує таблиця 2.

Таблиця 2 – Тематичний план лекційних занять

Шифр	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), тем (Т) та їх зміст	Кількість годин	Література, порядковий номер
М 1	Особливості управління страховим бізнесом	10	
ЗМ 1	Сутність і значення страхового менеджменту	2	
Т. 1.1	Зміст і структура страхового менеджменту. Страховання як особливий вид підприємницької діяльності й перспективи його розвитку в Україні та світі. Суб'єкти страхового підприємництва (страхові організації, перестраховувальні компанії, страхові посередники). Зміст і структура страхового менеджменту та його функції. Роль страхового менеджменту. Нова парадигма менеджменту як перспектива розвитку страхового бізнесу. Страхова організація як основний суб'єкт страхового бізнесу й основа розбудови його менеджменту. Законодавство України про страхове підприємництво. Класифікація страхових організацій, їх організаційно-правові форми. Акціонерна форма страхових товариств, її переваги та перспективи розвитку. Товариства взаємного страхування. Мотивація їх широкого розповсюдження в багатьох зарубіжних країнах. Основні чинники, що гальмують розвиток таких товариств в Україні. Спеціалізація страхових організацій. Страховий ринок України: стан і перспективи розвитку.	2	1, 2, 5, 10, 16, 17, 19

Шифр	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), тем (Т) та їх зміст	Кількість годин	Література, порядковий номер
ЗМ 2	Ресурсний потенціал, структура й органи управління страховою організацією	1	
Т. 2.1	Характеристика ресурсного потенціалу та особливості управління страховою організацією. Соціально-економічна сутність категорії «потенціал організації». Склад, структура й оцінка наявного потенціалу страховика та ефективності його використання. Ресурсний потенціал та його оптимізація. Життєвий цикл страхової організації і його вплив на управлінські процеси. Поняття й принципи побудови структури управління страховою організацією. Ієрархічний тип структур управління. Функціональний і структурний підходи в організації управління страховиком. Характеристика організаційних відносин. Лінійна структура. Функціональна структура. Лінійно-функціональна структура управління як найбільш розповсюджена в страхуванні. Лінійно-штабна структура. Дивізійна структура управління. Співвідношення централізації й децентралізації в структурі органів управління страховою організацією. Центральний офіс. Дирекції, регіональні управління, філії, центри страхових послуг, відокремлені робочі місця й представництва страховиків. Вибір ефективної структури управління: аналітичний, проектний, організаційний етапи. Методи управління трудовим потенціалом. Кадрове забезпечення страхових організацій. Підбір працівників, їх адаптація й підвищення кваліфікації. Оцінка наслідків роботи окремих підрозділів та працівників страхової організації.	1	1, 2, 5, 16, 17,19
ЗМ 3	Планування у страховій діяльності	2	
Т. 3.1	Планування бізнес-процесів та показників діяльності страховика. Стратегічний менеджмент: структура й зміст основних елементів та етапів у страхуванні. Визначення місії, цілей страховика й шляхів їх досягнення. Система планів розвитку страхової організації. Бізнес-процеси як сукупність дій засновників і менеджменту, що забезпечують реалізацію конкретної мети страховика в межах певної організаційно-правової структури. Стратегія страхової організації як генеральна програма дій. Процес розробки стратегії: елементи стратегічного вибору, формування стратегічних цілей, використання методу «опрацювання сценарію майбутнього» організації, оцінка стратегічної ситуації. Інноваційна спрямованість стратегії розвитку. Аналіз альтернатив і вибір стратегії. Проведення SWOT-аналізу при розробці стратегії страховика. Врахування економічних, соціальних і політичних передумов розвитку страхової організації. Часовий аспект стратегії. Опрацювання плану регіональної діяльності й плану відкриття нових точок продаж.	2	1, 2, 5, 11, 12-14, 16
ЗМ 4	Комунікації та інформаційне забезпечення страхового менеджменту	1	
Т. 4.1	Управління суспільними зв'язками страхової компанії.	1	1, 5

Шифр	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), тем (Т) та їх зміст	Кількість годин	Література, порядковий номер
	Комунікації в сучасній страховій організації: сутність, елементи й етапи комунікаційного процесу. Вимоги до організації інформації. Програмний комплекс страхової компанії: завдання, цілі, механізм функціонування, роль у формуванні ефективних бізнес-процесів та прийнятті управлінських рішень. Системи управління відносинами із клієнтами на базі CRM-технологій. Інформаційний супровід договорів у сфері страхування. Персоніфікований (індивідуальний) облік договорів страхування життя. Формування баз даних і управління їх використанням. Електронна база даних з автотранспортного страхування. Система електронного обміну даними. Використання можливостей Internet.		
ЗМ 5	Управління маркетинговою діяльністю в страховому бізнесі	2	
T. 5.1	Організація, сутність і завдання страхового маркетингу. Сутність і завдання страхового маркетингу. Маркетингова служба страховика, її функції та організація роботи. Взаємодія служби маркетингу з іншими підрозділами страховика. Зміст плану маркетингу та його спрямованість на удосконалення управління асортиментом і якістю страхових послуг, формування попиту на ці послуги і стимулювання продажу. Маркетингові дослідження в страхуванні: завдання, види та форми. Аналіз ринкової ситуації та конкурентного середовища. Сегментування і вибір цільових ринків. Методи збору та аналізу інформації про споживачів страхових послуг та конкурентів. Оцінка інтенсивності конкуренції на ринку страхових послуг. Розроблення та забезпечення реалізації програми підвищення конкурентоспроможності страховика. Основні елементи державної політики регулювання конкуренції в сфері страхування. Визначення факторів, що впливають на динаміку продажів. Формування та реалізація конкурентних переваг страхової організації. Розширення пропозиції страховика. Розробка та просування нових видів страхових послуг.	2	1, 5
ЗМ 6	Управління відбором ризиків на страхування	2	
T.6.1	Сутність ризик-менеджменту у страхуванні. Сутність ризик-менеджменту в контексті визначення потреби в страхуванні. Поняття й класифікація ризиків. Ознаки ризиків, що можуть бути прийняті на страхування. Організація відбору ризиків на страхування. Управління даним бізнес-процесом із метою формування та забезпечення збалансованості страхового портфеля. Етапи відбору ризиків. Тарифікація. Побудова тарифікаційної системи. Страховий тариф як ціна за страхову послугу. Структура тарифу. Основні методологічні підходи при здійсненні актуарних розрахунків. Тарифна політика, її цілі та принципи. Андерайтинг як важливий бізнес-процес страховика. Складові й основні завдання андерайтингу. Вимоги до управління андерайтингом. Ідентифікація ризиків. Виявлення можливих ризиків та визначення	2	1, 2, 4

Шифр	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), тем (Т) та їх зміст	Кількість годин	Література, порядковий номер
	причин їх настання. Джерела й способи отримання необхідної інформації для проведення даного заходу: фізичний огляд, схеми послідовності технологічних та інших процесів, вивчення документів, співбесіда із ключовим персоналом, залучення при необхідності незалежних експертів.		
М2	Фінансова надійність та ефективність діяльності страховика	8	
ЗМ 7	Урегулювання страхових претензій	2	
Т. 7.1	Організація врегулювання страхових претензій. Служба врегулювання претензій: завдання та місце в страховій компанії. Процедура та етапи врегулювання страхових претензій. Дії сторін договору в разі настання страхового випадку. Залучення аварійних комісарів та інших експертів для з'ясування причин настання страхового випадку та розміру завданої шкоди. Документальне оформлення страхової претензії. Технологія перевірки достовірності страхового випадку й нанесення ним шкоди страхувальнику. Розрахунок страхових виплат. Форми страхових виплат. Порядок урегулювання збитків у різних видах страхування.	2	1, 2, 16
ЗМ 8	Управління грошовими потоками страховика.	2	
Т. 8.1	Організація управління процесом грошових потоків страховика. Сутність грошових потоків та їх класифікація. Фактори, що зумовлюють особливості грошових потоків у страхових організаціях. Види грошових потоків: вхідний, внутрішній і вихідний. Модель грошових потоків страховика. Грошові потоки, що обслуговують операційну діяльність страховика. Організація управління процесом мобілізації доходів страховика. Доходи від страхової діяльності: зароблені страхові премії, комісійна винагорода за передачу ризиків у перестраховування, частки страхових виплат і відшкодувань, що надходять від перестраховиків, повернені суми з резерву збитків та централізованих страхових резервних фондів. Порядок визначення заробленої страхової премії. Поняття та склад технічних резервів та резервів із страхування життя. Особливості формування та використання страхових резервів. Менеджмент витрат страховика. Витрати страховика на здійснення страхової діяльності: страхові виплати, відрахування в централізовані страхові резервні фонди та в технічні резерви інші, ніж резерв незароблених премій, витрати на ведення справи (аквізиційні та ліквідаційні витрати). Проблеми оптимізації витрат на ведення справи.	2	1, 2, 4
ЗМ 9	Управління фінансовою надійністю страховика	2	
Т. 9.1	Особливості забезпечення фінансової надійності страховика. Поняття фінансової надійності та методи її забезпечення. Вплив тарифної політики страховика на фінансові результати. Роль перестраховальних програм у збалансуванні страхового портфеля. Інвестиційна	2	1, 2, 6–9

Шифр	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), тем (Т) та їх зміст	Кількість годин	Література, порядковий номер
	діяльність страховика, її напрямки. Інвестиційний ризик та дохідність, їх взаємозв'язок. Диверсифікація та ризик інвестиційного портфеля. Управління інвестиційним портфелем та оцінка його ефективності. Розміщення коштів страхових резервів та порядок державного регулювання цього процесу. Нормативи розміщення страхових резервів. Напрямки інвестування тимчасово вільних коштів страховика. Платоспроможність страховика та умови її забезпечення. Статутний капітал страховика, особливості його формування. Гарантійний фонд. Вільні резерви страховика. Система управлінських заходів щодо покращання платоспроможності страховика.		
ЗМ 10	Фінансовий моніторинг у страхових організаціях.	2	
Т. 10.1	Особливості системи фінансового моніторингу у діяльності страховика. Фінансовий моніторинг і його завдання у справі запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму. Дії, які відносяться до легалізації (відмивання) доходів. Система фінансового моніторингу: первинний (внутрішній) та державний (зовнішній) рівень. Страхові компанії, як суб'єкти первинного фінансового моніторингу. Завдання та обов'язки суб'єкту первинного фінансового моніторингу.	2	1, 15, 18

Всього:

М 1 – змістових модулів 6

М 2 – змістових модулів 4

3.3 Практичні заняття

Теми практичних занять з дисципліни «Страховий менеджмент» наведено у таблиці 3.

Таблиця 3 – Теми практичних занять

Шифр	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), тем практичних занять (П)	Кількість годин	Література, порядковий номер
М 1	Особливості управління страховим бізнесом	6	
ЗМ 1	Сутність і значення страхового менеджменту	1	
П. 1.1	Управління процесом створення страхових організацій.	1	1–3, 5, 10, 16, 17, 19
ЗМ 2	Ресурсний потенціал, структура й органи управління страховою організацією	1	
П. 2.1	Оптимізація ресурсного потенціалу у страховій організації.	1	1–3, 5, 16, 17, 19
ЗМ 3	Планування у страховій діяльності	1	
П. 3.1	Характеристика бізнес-планування страховика. Особливості бюджетування.	0,5	1–3, 5, 11, 12, 16, 22, 26
П. 3.2	Планування діяльності філії страхової компанії.	0,5	1–3, 5, 11, 12–14, 16, 22, 26

Шифр	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), тем практичних занять (П)	Кількість годин	Література, порядковий номер
ЗМ 4	Комунікації та інформаційне забезпечення страхового менеджменту	1	
П. 4.1	Створення страхового продукту та особливості його просування.	1	1, 3, 5
ЗМ 5	Управління маркетинговою діяльністю в страховому бізнесі	1	
П. 5.1	Техніка продажу страхового продукту.	1	1, 3, 5, 23
ЗМ 6	Управління відбором ризиків на страхування	1	
П.6.1	Розрахунки тарифів по страхуванню і перестраховуванню.	0,5	1–4, 20, 25
П. 6.2	Укладання договорів страхування.	0,5	1–4, 20, 25
М2	Фінансова надійність та ефективність діяльності страховика	6	
ЗМ 7	Урегулювання страхових претензій	1	
П. 7.1	Виплата страхового відшкодування та врегулювання збитків, претензій	1	1–3, 14
ЗМ 8	Управління грошовими потоками страховика.	2	
П. 8.1	Визначення доходів і витрат страхової компанії.	1	1–4, 21, 24
П. 8.2	Формування резервів страхової компанії.	1	1–4, 20, 24
ЗМ 9	Управління фінансовою надійністю страховика	2	
П. 9.1	Визначення платоспроможності страховика.	2	1–3, 6–9, 20–26
ЗМ 10	Фінансовий моніторинг у страхових організаціях.	1	
П. 10.1	Оформлення звітності страховика.	1	1, 3, 15, 18

3.4. Лабораторні заняття

Лабораторні заняття не передбачені.

3.5. Завдання для самостійної роботи здобувача

Види самостійної роботи в межах даного курсу наводяться у таблиці 4, згідно П.2.2.3 Порядку розроблення та затвердження робочих програм

<https://nung.edu.ua/departament/navchalnyy-viddil/04-normatyvno-pravova-baza-universytetu>

Таблиця 4 – Види самостійної роботи

Найменування видів самостійної роботи	Кількість годин
Опрацювання матеріалу, викладеного на лекціях	10
Підготовка до практичних занять та контрольних заходів	12
Опрацювання матеріалу, винесеного на самостійне вивчення	18
Індивідуальна робота (підготовка презентації та доповіді на узгоджену тему)	20
Підготовка до іспиту	30
Усього годин	90

Перелік матеріалу, який виноситься на самостійне вивчення, наведено у таблиці 5.

Таблиця 5 – Матеріал, що виноситься на самостійне вивчення

Шифри	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), питання, що виноситься на самостійне вивчення	Кількість годин	Література, порядковий номер
М 1	Особливості управління страховим бізнесом	10	
ЗМ 1	Сутність і значення страхового менеджменту	1	
T. 1.1	Зміст і структура страхового менеджменту. Умови залучення іноземних інвесторів до розвитку страхової індустрії в Україні. Вплив процесів глобалізації економіки на розвиток страхового ринку. Зміст пакету необхідних документів і процедура реєстрації страхових організацій, їх філій, і представництв. Ліцензування страхової діяльності. Якість управління в страхових організаціях як важлива умова їх розвитку й підвищення ефективності діяльності. Активізація використання зарубіжного досвіду в розбудові механізму управління страховими компаніями.	1	1–3, 5, 10, 16, 17, 19
ЗМ 2	Ресурсний потенціал, структура й органи управління страховою організацією	2	
T. 2.1	Характеристика ресурсного потенціалу та особливості управління страховою організацією. Сутнісна характеристика мотивації персоналу як функції страхового менеджменту. Заробітна плата та інші форми мотивації в страхуванні. Стимулювання інновацій. Загальні збори акціонерів – найвищий орган управління страховою організацією. Спостережна рада. Рада директорів. Права та обов'язки цих органів. Ревізійна комісія. Права та обов'язки перелічених органів. Виконавчі органи управління страховою організацією. Правління та його функції. Голова правління, президент, генеральний директор страхової організації. Матриця повноважень із прийняття рішень Дорадчі органи управління страховою компанією: рада директорів філій, рада директорів центрів страхових послуг, рада агентів. Ліга страхових організацій України та інші об'єднання страховиків. Їх роль в управлінні страховою справою. Функції й роль Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку у забезпеченні нагляду за страховою діяльністю. Напрями вдосконалення впливу держави на розвиток страхової справи.	2	1–3, 5, 16, 17, 19
ЗМ 3	Планування у страховій діяльності	2	
T. 3.1	Планування бізнес-процесів та показників діяльності страховика. Оцінка необхідних ресурсів. Необхідність і призначення бізнес-плану страховика. Коло користувачів бізнес-планом. Структура бізнес-плану та характеристика його окремих розділів. Порядок опрацювання, розгляду й затвердження бізнес-плану. Шляхи вдосконалення змісту й технології опрацювання та реалізації бізнес-плану. Процес бюджетування в страховій організації.	2	1–3, 5, 11, 14, 16, 22, 26

Шифри	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), питання, що виноситься на самостійне вивчення	Кількість годин	Література, порядковий номер
	Планування на рівні підрозділів. Бюджетування як одна з форм здійснення контрольної функції страхового менеджменту. Особливості антикризового управління страховиком. Плани санації та реструктуризації компанії. Використання техніко-економічних та фінансових показників страхової компанії в системі контролінгу кризових явищ.		
ЗМ 4	Комунікації та інформаційне забезпечення страхового менеджменту	1	
T. 4.1	Управління суспільними зв'язками страхової компанії. Страхова статистика та бухгалтерський облік як інструменти управління. Особливості звітності страховиків. Шляхи вдосконалення інформаційної системи. Комерційна таємниця та способи її забезпечення в страхових організаціях. Публікація звітності на іншій інформації. Взаємовідносини страховиків із засобами масової інформації.	1	1, 3, 5
ЗМ 5	Управління маркетинговою діяльністю в страховому бізнесі	2	
T. 5.1	Організація, сутність і завдання страхового маркетингу. Управління рекламною діяльністю. Підтримування зв'язків зі споживачами страхових послуг. Реалізація форм і методів public relations. Побудова ефективної системи продажу: канали розподілу та мотивація причетних до надання страхових послуг. Прямі продажі: через головний офіс та відокремлені структурні підрозділи. Роль, значення та тенденції розвитку страхового посередництва в Україні. Страхові агенти, їх класифікація та основні функції. Страхові та перестрахові брокери: функції та організація діяльності. Нові форми страхового посередництва. Віртуальне страхове посередництво. Асистанс (медичний та технічний). Винагорода страховим посередникам.	2	1, 3, 5, 23
ЗМ 6	Управління відбором ризиків на страхування	2	
T.6.1	Сутність ризик-менеджменту у страхуванні. Оцінка ризику. Методи кількісного і якісного аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, що формують причини й величину ризиків. Визначення показників: ймовірності або частоти збитку, очікуваного значення збитку, максимального збитку та відхилень фактичних результатів від очікуваних. Визначення розміру та періоду страхового покриття. Розрахунок страхової премії. Контроль за ризиком. Урахування факторів територіальної та часової розкладки ризиків. Доцільність перестраховування ризиків. Укладення страхових договорів та контроль за їх виконанням.	2	1–4, 20, 25
М2	Фінансова надійність та ефективність діяльності страховика	8	
ЗМ 7	Урегулювання страхових претензій	2	
T. 7.1	Організація врегулювання страхових претензій. Особливості виплат страхових сум за договорами страхування життя. Оформлення регресних позовів до осіб, винних у скоєнні страхових випадків. Контрибуція в сфері страхування. Формування ефективної служби безпеки та механізм її взаємодії з іншими підрозділами страхової компанії.	2	1–3, 16
ЗМ 8	Управління грошовими потоками страховика.	2	

Шифри	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), питання, що виноситься на самостійне вивчення	Кількість годин	Література, порядковий номер
Т. 8.1	Організація управління процесом грошових потоків страховика. Грошові надходження й витрати, зумовлені інвестиційною й фінансовою діяльністю страховика. Управління процесом розподілу прибутку. Особливості оподаткування прибутку страховиків. Чистий прибуток, порядок його використання. Розподіл чистого прибутку. Вільні резерви страховика. Виплата дивідендів. Реінвестування.	2	1–4, 21, 24
ЗМ 9	Управління фінансовою надійністю страховика	2	
Т. 9.1	Особливості забезпечення фінансової надійності страховика. Оцінка структури активів та пасивів страховика. Структура дебіторської та кредиторської заборгованості. Показники фінансової стійкості (коефіцієнти): автономії (незалежності); фінансової стійкості; використання активів; використання власних коштів; співвідношення позикових та власних коштів; маневреності власних коштів; концентрації власного капіталу; показник заборгованості кредиторам. Показники ліквідності: коефіцієнт ліквідності; коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності. Нормативні показники діяльності страхової компанії та їх роль у забезпеченні рентабельної роботи страховика.	2	1–3, 6–9, 20–26
ЗМ 10	Фінансовий моніторинг у страхових організаціях.	2	
Т. 10.1	Особливості системи фінансового моніторингу у діяльності страховика. Ідентифікація осіб, що здійснюють фінансові операції. Порядок надання такої інформації. Фінансові операції страхової організації, які підлягають внутрішньому та зовнішньому фінансовому моніторингу. Призначення працівника, відповідального за проведення первинного фінансового моніторингу. Вимоги до його кваліфікації та забезпечення відповідного навчання. Програма та правила проведення фінансового моніторингу. Типологія легалізації брудних коштів.	2	1, 3, 15, 18
ЗМ1-3 М10	Індивідуальна робота (підготовка презентації та тез доповіді). Підготовка презентації та виступу (обсяг до 20 слайдів); написання тез доповіді (обсяг до 10 сторінок). Тема узгоджується з викладачем	20	

Контроль за опрацюванням тем, винесених на самостійне навчання, входить до поточного оцінювання за відповідними змістовними модулями.

3.6. Курсовий проєкт/робота

Вивчення дисципліни не передбачає написання та захист курсового проєкту/роботи.

4 НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

4.1 Основна література

1. Борисюк О. В. Страховий менеджмент: конспект лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 102 с. URL: https://search.library.nung.edu.ua/DocDescription?doc_id=477386
2. Журавка О. С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування: навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2020. 350 с. URL: http://search.library.nung.edu.ua/DocDescription?doc_id=470524
3. Король С. В., Войтків Т. І. Страховий менеджмент: методичні вказівки для дистанційного вивчення дисципліни. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2019. 55 с. URL: http://search.library.nung.edu.ua/DocDescription?doc_id=458903
4. Опальчук Р.М. Страховий менеджмент: навчальний посібник. Київ: ЦП «Компринт», 2023. 251 с. URL: https://search.library.nung.edu.ua/DocDescription?doc_id=477387
5. Стещенко О. Д. Страховий менеджмент: Конспект лекцій. Харків: УкрДУЗТ, 2021. 50 с. URL: http://search.library.nung.edu.ua/DocDescription?doc_id=470530

4.2 Додаткова література

6. Ivashkiv I., Korol S., Lyashenko O., Sadovska I., Nadvynychnyy S. Financial and economic evaluation of agricultural insurance market in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2021. Vol. 7. №3. Pp. 44-59. <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.03.03>.
7. Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration: collective monograph / edited by Dr.oec. Prof. Maksym Bezpartochnyi, Dr.oec. Prof. Viktoriia Riashchenko, Dr.paed. Nina Linde. – Riga (Latvia): Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences, 2020. 296 p. (author's chapter 2.2 Ivashkiv I., Korol S., Klochan V., Klochan I. Features of formation and directions of use the financial resources of insurance companies in Ukraine: theoretical aspect. P. 76-88). URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/4186/1/INTEGRATED%20ASSESSMENT%20OF%20INSURANCE%20MARKET%20SAFETY%20AS%20AN%20ECONOMIC%20SYSTEM%20TAKING%20INTO%20ACCOUNT%20THE%20DEGREE%20INFLUENCE%20OF%20EACH%20INDICATOR.pdf>
8. Кнейслер О. В., Король С. В., Спасів Н. Я. Прагматизм управління фінансовою стійкістю страхових компаній в Україні. *Світ фінансів*. Тернопіль. 2022. №3 (72). С. 99-110. DOI: 10.35774/SF2022.03.099 <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1537/1545>
9. Кнейслер О. В., Спасів Н. Я., Король С. В. Новелізаційні тенденції розвитку страхових компаній в Україні. *Світ фінансів*. Тернопіль. 2021. №2 (67). С. 106-117. DOI: 10.35774/sf2021.02.106 <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1440/1446>
10. Король С. Екологічне страхування: виклики сьогодення і стратегічні орієнтири розвитку. *Економічний аналіз*. Тернопіль. 2022. Том 33. №2. С. 118-124. <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/2061/6565657089> DOI: 10.35774/econa2022.02.118
11. Король С. Екологічний due diligence – мейнстрим у страхуванні. *Економічний аналіз*. Тернопіль. 2022. Том 32. №1. С. 257-263. <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/2070/6565657104> DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.01.257>
12. Король С. Оптимізація фінансової стійкості страхових компаній як запорука сценаріїв їх розвитку. *Економічний аналіз*. Тернопіль. 2021. Том 31. №1. С. 306-312. <https://doi.org/10.35774/econa2021.01.306>.
13. Король С. Сучасний стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. №4. С. 204-210. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.04.204>.

14. Король С., Івашків І. Напрями використання фінансових ресурсів страховика крізь призму системи контролінгу. Економічний аналіз. Тернопіль. 2021. Том 31. №2. С. 148-159. <https://doi.org/10.35774/econa2021.02.148>.

4.3 Інформаційні ресурси в Інтернеті

15. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 25/171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

16. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

17. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» 12.07.2001 р. № 2664 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

18. Положення "Про здійснення небанківськими фінансовими установами фінансового моніторингу" затверджене постановою Правління Національного банку від 28 липня 2020 року № 107 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0107500-20#Text>

19. Указ Президента України. Положення «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку» від 23.11.2011 № 1063/2011 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1063/2011#Text>

20. European Insurance. Electronic source. URL: <http://www.insuranceeurope.eu>

21. Журнал «Insurance TOP». URL: www.insurancetop.com.

22. Журнал «Фориншурер» (електронна версія). URL: <http://forinsurer.com>

23. Ліга страхових організацій України. URL: <http://www.uainsur.com>.

24. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.nssmc.gov.ua>

25. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

26. Страхування в Україні. URL: <http://www.ukrstrahovanie.com.ua/>

5. ФОРМИ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ Й ОЦІНЮВАННЯ

При вивченні дисципліни відповідно до наказу №150 від 24.06.2021р. «Про шифрування методів навчання, методів і форм оцінювання» (додаток №1 і 2) (<https://docs.google.com/document/u/1/d/e/2PACX-1vQrVF2RwMDC-2vDeCeUmujVNdW66zTfBnpzBak5jPIpEEDhDdDttlLjtvWASRI3xg/pub>) використовуються наступні форми і методи навчання й оцінювання, таблиця 6.

Таблиця 6 – Забезпечення програмних результатів навчання відповідними формами та методами

Шифр програмного результату навчання	Методи навчання (МН)	Форми і методи оцінювання (МФО)
ПР04. Відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи та страхування; ПР06. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень	словесні методи: лекція (МН 1.1), розповідь-пояснення (МН 1.2), бесіда (МН 1.3); наочні методи: комп'ютерні і мультимедійні методи (МН 2.4); практичні методи: вправи (МН 3.1), практичні роботи (МН 3.4); індуктивний метод (МН 4); дедуктивний метод (МН 5); традиційний метод (МН 6);	МФО 1 - іспит МФО 4 - поточний контроль

усно і письмово, брати участь у фахових дискусіях; ПР9. Застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування; ПР10. Здійснювати діагностику і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання; ПР12. Обґрунтувати вибір варіантів управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування та оцінювати їх ефективність з урахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів	аналітичний метод (МН 7); порівняння (МН 9); метод узагальнення (МН 10); проблемно-пошуковий метод (МН 15); дослідницький метод (МН 17); методи самостійної роботи вдома (МН 18); робота під керівництвом викладача (МН 19); інтерактивні методи: кейс-метод (МН 20.1), дискусія, диспут (МН 20.2), мозковий штурм (МН 20.3), рольові і ділові ігри (МН 20.4), бесіда-діалог (МН 20.7)	МФО 5 - усний контроль МФО 6 - письмовий контроль МФО 8 - тестовий контроль
---	--	---

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Розподіл балів, які здобувачі освіти можуть отримати за результатами кожного виду поточного та підсумкового контролю, наведено в таблиці 7.

Таблиця 7 – Розподіл балів оцінювання

Види робіт, що контролюються	Максимальна кількість балів
МФО 8 - тестовий контроль засвоєння теоретичних знань модуля М1-М2: Кл	20
Контроль засвоєння практичних навиків модуля М1, в т.ч.:	30
МФО 5 - усний контроль по ЗМ 1	5
МФО 6 - письмовий контроль по ЗМ 2	5
МФО 6 - письмовий контроль по ЗМ 3	5
МФО 4 - поточний контроль по ЗМ 4	5
МФО 5 - усний контроль по ЗМ 5	5
МФО 4 - поточний контроль по ЗМ 6	5
Контроль засвоєння практичних навиків модуля М2, в т.ч.:	30
МФО 6 - письмовий контроль по ЗМ 7	7
МФО 4 - поточний контроль по ЗМ 8	7
МФО 5 - усний контроль по ЗМ 9	8
МФО 4 - поточний контроль по ЗМ 10	8
Контроль виконання індивідуальної роботи ЗМ1-ЗМ10	20
Усього	100
Форма підсумкової атестації – іспит (МФО 1)	

Іспитова оцінка (МФО 1) з дисципліни виставляється студенту відповідно до наказів ректора про проведення семестрового контролю та кваліфікаційної атестації (<https://nung.edu.ua/department/navchalnyy-viddil/04-normatyvno-pravova-baza-universytetu>) згідно чинної шкали оцінювання.

Для визначення ступеня оволодіння навчальним матеріалом з подальшим його оцінюванням застосовуються рівні навчальних досягнень здобувачів вищої освіти, наведені в таблиці 8.

Таблиця 8 – Рівні навчальних досягнень

Рівні навчальних досягнень	Відсоток балу за виконання завдань	Критерії оцінювання навчальних досягнень	
		Теоретична підготовка	Практична підготовка
		Здобувач вищої освіти	
Відмінний	90...100	вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює свої думки, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших студентів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань; вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення власних знань	може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує завдання, не передбачені навчальною програмою; вільно використовує знання для вирішення поставлених перед ним завдань
Достатній	75...89	вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання на практиці; узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає незначні недоліки у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні теоретичних знань на практиці	за зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою; має стійкі навички виконання завдання
Задовільний	60...74	володіє навчальним матеріалом поверхово, фрагментарно, на рівні запам'ятовування відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу	має елементарні, нестійкі навички виконання завдання
Незадовільний	менше 60	має фрагментарні знання (менше половини) у незначному загальному обсязі навчального матеріалу; відсутні сформовані уміння та навички; під час відповіді допускаються суттєві помилки	планує та виконує частину завдання за допомогою викладача

Результати навчання з дисципліни оцінюються за 100-бальною шкалою (від 1 до 100) з переведенням в оцінку за традиційною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» відповідно до шкали, наведеної в таблиці 9).

Таблиця 9 - Шкала оцінювання: національна та ECTS

Національна	Університетська (в балах)	ECTS	Визначення ECTS
Відмінно	90-100	A	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок

Національна	Університетська (в балах)	ECTS	Визначення ECTS
Добре	82-89	B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками
	75-81	C	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок
Задовільно	67-74	D	Задовільно- непогано, але зі значною кількістю недоліків
	60-66	E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії
Незадовільно	35-59	FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як отримати залік або скласти іспит
	0-34	F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота

7. ЗАСОБИ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни використовуються такі засоби навчання:

1. Підручники і навчальні посібники.
2. Методичні вказівки.
3. Наукова періодика, журнальні статті, монографічні видання, матеріали конференцій.
4. Технічні засоби навчання (комп'ютери, обладнання для проведення відео конференцій).

Для ефективного вивчення дисципліни здобувач повинен мати персональний комп'ютер, доступ до мережі Інтернет, володіти технологіями дистанційного навчання.

У разі проведення занять онлайн є потреба в персональних комп'ютерах викладачеві та студентам з наявними камерами та мікрофонами для візуалізації презентацій та ідентифікації осіб.